

Отримано: 04 березня 2022 р.

Прорецензовано: 11 березня 2022 р.

Прийнято до друку: 13 березня 2022 р.

e-mail: nusik2009@meta.ua

DOI: 10.25264/2519-2558-2022-13(81)-279-283

Дуденко О. В. Лексико-граматичні моделі епітетних конструкцій Надійки Гербіш. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 13(81). С. 279–283.

УДК: 811.161.2'36/.37:821.161.2.0'06(092)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9168-6321>
Web of Science Researcher ID F-1485-2019

Дуденко Олена Володимирівна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови,
та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ МОДЕЛІ ЕПІТЕТНИХ КОНСТРУКЦІЙ НАДІЙКИ ГЕРБІШ

Творчість Надійки Гербіш, молодої української письменниці, уже здобула визнання, проте ще мало досліджена. У статті розкрито специфіку її епітетних конструкцій, зокрема їх лексико-граматичні моделі у художньому дискурсі новел збірки «Теплі історії до кави». За основу взято широкий погляд на епітети – не лише як художні означення-прикметники, що слугують художньому опису об'єктів (О. Веселовський, В. Жирмунський, В. Москвін та ін.), а й як обставини, які образно змальовують особу, предмет, дію чи явище або виражають емоційне ставлення до них (Л. Мацько, І. Арнольд, Л. Булаховський, О. Пономарів, О. Селіванова та ін.).

Зазначено, що в художньому дискурсі письменниці епітет-прикметник – не єдина модель вираження, оскільки у новелах збірки «Теплі історії до кави» широко представлені епітети, виражені прислівниками, іменниками, іменниково-прийменниковими конструкціями, прикметниковими та дієприкметниковими зворотами. Особливо заслуговують на увагу епітети субстантивної природи – okazionalni, що виконують функцію прикладки, а також конструкції, виражені іменниками, що мають форму родового чи орудного відмінка і виконують роль неузгоджених означень.

Авторка часто послуговується наскрізними епітетами (що неодноразово повторюються в одному контексті), ланцюжками епітетних конструкцій (коли один об'єкт позначено двома, трьома і більше епітетами, які підсилюють один одного). Вказано, що письменниця послуговується й загальномовними епітетами, й індивідуально-авторськими; як постійними, так і вільними. Кількісна і якісна характеристика епітетних конструкцій письменниці дозволяє стверджувати, що епітет – одна із домінант мовостилі Надійки Гербіш.

Ключові слова: епітет, епітетні конструкції, твори Надійки Гербіш, лексико-граматичні моделі епітетів.

Olena V. Dudenko,

Ph. D. (Philology), associate professor of Ukrainian Language and Methodology Department,
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University

LEXICAL AND GRAMMATICAL MODELS OF NADIYKA GERBISH'S EPITHET CONSTRUCTIONS

The works of Nadiyka Gerbish, a young Ukrainian writer, have already gained recognition, but have little been studied. The article reveals the specifics of this author's epithet constructions, in particular their lexical and grammatical models in the artistic discourse of short stories in the collection "Warm stories for coffee". The article is based on a broad view of epithets considered not only as artistic definitions-adjectives that serve to describe objects (O. Veselovskiy, V. Zhyrmunskiy, V. Moskvyn, etc.), but also as circumstances that "figuratively depict the action or the phenomenon or express an emotional attitude to them" (L. Matsko, and I. Arnold, L. Bulakhovskiy, O. Ponomariv, O. Selivanova, etc.).

It is noted that in the writer's artistic discourse the epithet-adjective is not the only model of expression, as the short stories of the collection contain epithets denoted by adverbs, nouns, noun-prepositional constructions, adjective and participial clauses. The study pay special attention to the epithets of the substantive nature known as occasional as they perform the function of attribute expressed by noun, as well as to constructions represented by nouns in genitive or instrumental case that function as uncoordinated attributes.

The author often uses cross-cutting epithets (repeated many times in the same context), chains of epithet constructions (when one object is marked by two, three or more epithets that reinforce each other). It is stated that the writer applies permanent and free, common and the author's epithets. The quantitative and qualitative characteristics of the writer's epithet constructions allow to state that the epithet is one of the dominants of Nadiyka Gerbish's idiosyncrasy.

Key words: epithet, epithet constructions, works of Nadiyka Gerbish, lexical and grammatical models of epithets.

Лінгвістичне дослідження мови художньої літератури є одним із важливих напрямів розвитку сучасної філології. Особливо значущими є праці, присвячені вивченню ідіостилі письменника, особливо специфіки його образних мовних засобів, їх функцій у художньому дискурсі.

Епітет є обов'язковою складовою ідіолекту кожного письменника. Тому дослідженню епітетних конструкцій у структурі текстів різних стилів присвячено багато робіт (М. Братусь, С. Єрмоленко, В. Жайворонок, В. Красавіна, Л. Мацько, А. Мойсієнко, Т. Онопрієнко, Л. Пустовіт, Л. Рожило, В. Русанівський, Л. Сидоренко, Н. Сидяченко, Н. Сологуб, Л. Ставицька, Р. Стефурак, Л. Шулінова, Л. Шутова та ін.) (Підкаміна, 2011: 1).

Епітетні конструкції є визначальними не лише в мові поезії, але й у мові художньої прози – як засіб зображення зовнішнього і внутрішнього портретів персонажів, елемент творення пейзажу, виразник авторської оцінки. Епітет належить до таких ознак художньої прози, за якими ідентифікуються стильові напрямки, течії, періоди в історії розвитку літературної мови.

Теорія епітета, як відзначає Л. Підкаміна, сформулася із найдавніших часів, однак, попри увагу науковців до художнього означення упродовж багатьох століть, єдиної дефініції та класифікації епітетів у сучасній філології не існує (Підкаміна, 2011: 13). І це не лише в українському мовознавстві: наприклад, російський учений В. Москвін теж стверджує, що закінченої і загальноприйнятої теорії епітета поки що не існує (Москвін, 2001: 29).

Важливу лінгвостилістичну і текстотворчу роль відіграють епітети і в художньому дискурсі Надійки Гербіш – молодой української письменниці, перекладачки і журналістки. Письменниця здобула популярність власне після виходу у світ книг «Теплі історії до кави» та «Теплі історії до шоколаду». Книга «Теплі історії до кави» (2012) отримала схвальні відгуки на Львівському форумі книговидавців, також ця книжка здобула перше місце в рейтингу «Топ-20» мережі книгарень «Є». На європейському християнському форумі видавців «Marketsquare Europe», що відбувся у Будапешті в жовтні 2012 року, вона здобула нагороду «2012 European Christian Book of the Year» (Вікіпедія).

Серед читачів та дослідників книга отримала різні відгуки – від захоплених, коли відзначають «багатство мови письменниці та її майстерність у відображенні українського колориту» (Донік, 2018), «власне художню значущість її текстів, котрі на тлі загальної чорнухи пропонують світле та оптимістичне світобачення, якого бракує українському читачеві» (Трофименко, 2012), до категорично негативних, наприклад, що це «дамська масова Література», «щось мізерне і середнє між суспільною утопією та першими начерками юнацької заідеалізованої уяви; а точніше – класичний щоденник безтурботної дівчинки – підлітка» (Бойчук, 2013). Однак, усупереч критикам, погодимося із Т. Трофименко в тому, що новели Надійки Гербіш є цілком реалістичними та психологічними, вони сповнені оптимізму, любові до людини. Власне саме завдяки епітетам письменниця уміло передає пейзаж, настрої та обстановку, портретні характеристики, майстерно підмічає деталі (Трофименко, 2012). Тому епітет можна назвати домінантою серед мовностилістичних засобів мисткині.

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена тим, що творчість Надійки Гербіш мало досліджена лінгвістами. Є лише поодинокі праці, присвячені мові її творів. Наприклад, порівняльні конструкції творів письменниці стали об'єктом дослідження О. Донік (Донік, 2018).

Тому *метою* пропонованої розвідки є з'ясування особливостей епітетних конструкцій письменниці, зокрема їх лексико-граматичних моделей. *Матеріалом* для дослідження стали епітетні конструкції зі збірки «Теплі історії до кави» (понад 1000 прикладів їх контекстуального вживання).

Насамперед варто з'ясувати, які конструкції належать до епітетних.

В енциклопедії «Українська мова» (стаття Л. Мацько) епітет визначено як «художнє означення чи обставину способу дії, які образно змальовують особу, предмет, дію чи явище або виражають емоційне ставлення до них». Наголошено, що «епітет підкреслює ознаку (колір, розмір, форму, якість, властивість тощо) описуваного, найхарактернішу щодо певної життєвої ситуації або художньої мети мовця» (Мацько, 2000: 175).

Мовознавець О. Пономарів у «Стилістиці української мови» так само підкреслює, що епітет образно означає предмет або дію, підкреслюючи характерну властивість певного явища чи поняття. Стилістична функція епітетів, на його думку, полягає в тому, що вони дають змогу показати предмет зображення з несподіваного боку, індивідуалізують якусь ознаку, викликають певне ставлення до зображуваного (Пономарів, 1992: 43).

У такому ж руслі характеризує епітет О. Селіванова, визначаючи його як «стилістичну фігуру, троп, що є означенням чи обставиною у реченні як атрибут предмета, дії, стану й характеризується високою емотивно-експресивною зарядженістю, оцінністю й образністю. У широкому розумінні є не лише метафорою чи метонімією, а й будь-яким емоційно-оціночним й експресивним атрибутом, що слугує для створення художнього образу» (Селіванова, 2006: 145).

Як видно, сучасні мовознавці дотримуються широкого погляду на епітети: це не лише художнє означення-прикметники, що слугують художньому опису об'єктів (як це традиційно було прийнято раніше, про що читаємо у працях О. Веселовського, В. Жирмунського, В. Москвіна та ін.), а й обставини, які образно змальовують особу, предмет, дію чи явище або виражають емоційне ставлення до них (І. Арнольд, Л. Булаховський, Л. Мацько, О. Пономарів, О. Селіванова та ін.).

Як стверджують автори підручника «Стилістика української мови», епітет, як образний, естетично маркований атрибут, має широку формально-граматичну структуру, теоретично необмежене образно-означальне наповнення (Мацько та ін., 2003). Причому наголошують, що епітет має дві основні граматичні категорії для свого формування і вираження: прикметник із граматичною функцією присубстантивного означення і якісно-означальні прислівники з граматичною функцією придієслівного означення – обставиною способу дії.

В енциклопедії «Українська мова» Л. Мацько за граматичним принципом виділяє: 1) прикметникові (найчастіші) (обрії *милі, карії* очі, *рученьки білі*), 2) прислівникові (*червоно* танув сніг), 3) іменникові (*владарка* ніч) та 4) епітети, виражені словосполученнями (*стежка гіркої розлуки*) (Мацько, 2000: 176).

Сучасні дослідники розширюють вияв епітета у граматичній площині. Так, у своєму дослідженні Л. Підкамінна, слідом за мовознавцями, які за граматичною структурою виділяють ад'єктивні епітети, дієприкметникові, адвербіальні, апозитивні епітети (прикладки); епітети, виражені іменником у формі орудного відмінка, генітивні епітети, – у поетичній мовотворчості Т. Шевченка визначає епітети-прикметники (*білий, щирий, кучерявий*), дієприкметники (*замордований, невидючий*), іменники-прикладки (*сльози-слова, садок-райочок*), іменники у формі родового (*час карі, день радості*), орудного (*пташкою літає, ягнятчком біжить*) та кличного відмінків (*серце, голубчику*), прислівники (*нудно, тяжко*) та епітети-субстантиви (*неситий, горбатий*) (Підкамінна, 2011: 7–10).

Спостереження над епітетними конструкціями Надійки Гербіш доводять, що вона використовує весь можливий арсенал епітетних лексико-граматичних моделей.

Найбільш частотною є модель, де поетичне означення виражене прикметником, наприклад: *Марті взагалі щастило на світлих людей. Мудрих, терплячих, готових пробачати, люблячих і глибоких* (120, тут і далі – покликання на стор. Джерела 1); *Олеся розглядала малюнки своїх вихованців: такі виразні, настроєві, такі неповторні* (178); *Ця жінка була якась жива, справжня, щира* (194); *Андріана поверталася зі своїх мрій у спекотний, ворожий, небезпечний світ* (172); *Вони прилетіли сюди, у це холодне чуже осіннє місто, одним літаком...* (77); *Під це щемливе, зламанодухе, тихе «Алідуя» плакали...* (88); *Не було нічого, крім некучої, жорсткої, холодної несправедливості* (88); *...готувалася до відрядження в Індію – короткого, двотижневого, але вимріяного льоду не з пелюшок* (95).

Наведені приклади доводять, що авторка послуговується не лише одиничними, а подвійними, потрійними епітетами до одного денотата. Поєднуючись в одному реченні, вони допомагають яскравіше змальовувати ситуацію, творити образ, особливо це стосується портретних характеристик, які обов'язково присутні в новелах, наприклад: *Молода і дуже вродлива*

панянка пройшла повз неї. **Впевненим, чітким, ледь не армійським, кроком. Сірі** тони ділового костюму, **матова** помада, **ледь підведені** вії. У неї **дуже чуттєві** губи й **надто зосереджений** погляд (105); Трубач із **трохи скуйовдженним** волоссям і **розрахристаним** коміром був **вродливим** – із **великими сумними** очима й **вузькими, грайливо вигнутими** губами... А це він мав такі ж **тонкі й красиві** пальці (54); Знаєш, у нього **такий мужній** голос. **Трохи обвітрений, але впевнений і дуже спокійний**... Він **дуже красивий** – у нього **добрі очі й тепла усмішка**... (61); Голос Олени був якийсь **обвітрений, трішки різкий і, тим не менше, рідний і присмний** (173).

Серед прикметникових епітетів є й постійні, наприклад, **запеклі** суперечки (46), **глупої** ночі (123); **пронизливий** вітер (193); **холодну** війну (21); **солодку** млість (15) та ін. Трапляються цілі контексти з домінуванням постійних епітетів: ... читав багато книжок про різні казкові пригоди **великих і дрібних** героїв. Про **сміливих** гобітів, **страшних** орків, **світлих** поводитирів і **Око Саурона**. У снах мені **ввижалися** **страшні** провалля, **густі** ліси, **липкий** туман, **потворні** карлики й **лицарі на білих** конях і в **лисцучих** обладунках. Мені **примарювалися** відьми й **чарівні** принцеси, яких **потрібно** було рятувати (45).

Прикметникові епітети іноді стають наскрізними – неодноразово повторюються в одному контексті, наприклад: **Усі** сідать у коло і **говорять, звісно ж, про чоловіків-жінок. Ідеальних**. Ти кажеш, що **ідеальна** жінка мусить уміти **заварювати смачну** каву. Я кажу, що **ідеальний** чоловік мусить **мати гарячі** руки. Ти не знаєш, що я **вважаю тебе ідеальним** чоловіком (31); «**Правильна**» музика **вже лунала в кімнаті, а тепер** ще й «**правильна**» кава! (145).

Авторка новел використовує епітети-прикметники не лише нульового ступеня ознаки, а й вищого та найвищого. Приклади простої форми вищого ступеня порівняння прикметників: Трубач **виглядав** **ще розхристанішим, ще справжнішим, ще гарнішим**... (55); Руки **виглядали** **ще бруднішими за одяг**... (46); Натопв за вікном **ставав густішим**... (63).

Проте форми найвищого ступеня порівняння прикметників письмєнниці вживає дуже часто, для прикладу: **Поки** ... у **вусі не забринить найрідніший** голос (11); **Вона** усміхнулася йому **найчарівнішою** усмішкою зі свого арсеналу... (53); ...**ти завжди казала, що я закохаюся в хорошого** хлопця, – **але чи знала ти, що він буде найкращим?** (61); **Найцікавіші** думки приходили до неї **несподівано** (108); **Вона** **ще робила найсмачніший чорничний** пиріг (120); **Найкращий** струдель **готують у Празі... Найкращу** каву – **безсумнівно!** – **готують тут** (147); ...**ялиночка здавалася найсвятішою, найгарнішою** (183).

Іноді Надійка Гербіш вдається до гіперболізації, використовуючи специфічні суфікси (**Серце більше не знемагало під здоровенною і важкезною** каменюкою... (6); ...з **милющою** кицькою (91)), префікси (**Незрівнянний** перший учитель! (120)) або підсилюючи прикметники якісно-означальними прислівниками («**Який же він несамовито красивий**», – знову подумала Олена (15); **Це Різдво для Марти було невинувато неправильним** (117); (Щось) ...**набуває ірреально великих розмірів і затіняє справжнє** (23); **У тебе дуже гарячі** руки (31); **Вона завжди була невимовно світлою й доброю. І неперевершено** **вміла мріяти** (97)).

Інколи (а у Гербіш – таки нерідко!) прикметник відокремлюється із залежними словами, утворюючи зворот: **Вона піднімає очі на нього – повні якщо не закоханого захоплення, то абсолютної довіри** (114). Типовими для авторки є звороти із ключовим прикметником **схожий**: ...**цей усміхнений Карлсон, підозріло схожий на індіанця, розповів мені про відцентрову й квартальну побудову міст** (43); ...**її вже починало нудити від цих галантних істот, схожих на пінгвінів у своїх чорно-білих формах, хіба що з кращою фігурою** (52); ...**поки не скуштує напою, приготованого цим чудовим чоловіком, трохи схожим на доброго чарівника** (145); **За хвилину Мирко вже лежав на канані, схожий на великий мішок горя, і тихо сопів** (187).

Ось як, наприклад, авторка перифрастично пише про кохання: ...**ти казала, що колись у моєму серці поселиться щось, схоже на метелика: дуже красиве, тендітне й крихке** ... (61).

В окремих випадках письмєнниця послуговується складними, або композитними, епітетними конструкціями: ...**йшла додому через золотий-золотий пролісок** (178); **Мар'яна знала бабусю лише весняно-літньою** (7); ...**сіро-жовтавого** кольору волосся (46); **Пізнозимовий** **цєм у серці зник** (103); ...**джерело такої життєствердної фрази** (112); **теплі ковдро-подушкові обійми** (87); ...**завершився ще один божєвільний-божєвільний тиждень** (19).

А ще авторка повністю прикметники-парцеляти, наприклад: **Леся була чужою для цього міста. І це місто було чужим їй. Красивим, так, величним, так. Але чужим. Холодним. Непривітним. Сповненим гамору й пластикості. Підробок** (106); **Марти взагалі щастило на світлих людєй. Мудрих, терплячих, готових пробачати, люблячих і глибоких** (120); **Закохана. Зовсім юна. Зовсім ще не вишколена життям. Вона викликає усмішку й жалість водночас**... (105); ...**її пригадувався чоловік-з-набережної. Високий, худорлявий, із теплим плетеним шарфом. Засмучений? Замислений? Загублений?** (76).

В останньому прикладі, поряд із парцельованими прикметниками, бачимо парцеляти-дієприкметники. Справді, авторка активно використовує епітети, виражені одиничними дієприкметниками, які, проте, у реченні можуть компонуватися з прикметниковими епітетами, напр.: ...**тішити жителів повесілих** містечок (101); ...**липовим медом на сирниках** склеювала **шматки розчавленого** серця; **задобрювала варениками** зі шкварками **зголоднілу** душу... (7); **Привітний** швейцар **з ідеально накрохмаленим білим** коміром і **красивою, «правильною», усмішкою** (52). Ще приклади: **Ти виглядаєш збентеженим і трохи розгніваним** (33); ...**так саме гладенько виголений, із награним шармом і ледь уловимим здивуванням** ув очах (52); ...**відшукала притлумлюваний раніше** **цєм усередині** (74); **У виснаженій та змученій** жінки **завжди кисла** міна й **прив'яла** шкіра... (49).

Частіше трапляються поширені означення, виражені дієприкметниковими зворотами: **У маленькій і дуже затишній** кімнатці, **заповненій свічками, книжками й красивими різнокольоровими стільцями, вже сиділа** **літня пара австрійців**... (145); **Коло неї стоїть зовсім юна дівчина, також закутана в особливий кухарський хіджаб, спокійна й заслухана у щось своє** (152); **Підбадьорена теплим** прийомом, **поштарка** **поспішила до старої** баби **Ориськи**... (124); ...**під сірим, затягнутим важкими** хмарами, **небом**... (63).

Однак у контекстах авторка часто інтегрує прикметникові, дієприкметникові й іменникові форми епітетів (**Я носила б старі брунатні штани, світлі шкоти, сорочки в клітинку, жилетку, поторсаного** капелюха і **неодмінно пов'язувала б на шию вицвілу червону шовкову хустинку** (25); **Зоряна часто бачила тут таких – зістарених, худорлявих, із сумними**

очима... (26)), а також прислівникові (*На мить вона (бабуся) зупинилася біля дівчини й провела зморщеною, порепаною рукою по золотистому волоссю, а тоді ніжно торкнулася щоки. Вона усміхалася. Так відкрито, щиро, любовно... (8)).*

Цікаво, що авторці іноді вдається утворювати оксюморонні епітетні конструкції, у яких об'єднує непосеєднуване, наприклад: *...ейфорія втишується до спокійної радості (19); І вслухайся в тишу, тоді ти почуєш, що вона дзвінкіша, ніж тисячі звуків (157); ...ця стара, неграмотна жінка читала думки й мовчки на них відповідала (8).*

Окрім названих граматичних форм, Надійка Гербіш активно використовує епітети-прислівники, що увиразнюють різноманітні дії та стани, описані у новелах. Найчастіше це обставини способу дії: *Мар'яна трепетно любила свою бабуню (7); ...всередині стає тихо, добре, трохи мрійливо (19); Щоби тобі завжди було по-зимовому тепло (38); Вона вміла сміятися по-справжньому й дарувати світло (117); Кохати цього чоловіка було складно, страшенно складно – кохати по-справжньому складно завжди (130); ...втомлюватися так, щоби провалюватися в сон без задніх ніг... (159). І сміялася дзвінко, просто, відкрито (120); Джоши так неймовірно чудово, пронизливо, щемко грав на гітарі... (149).*

Зрідка авторка послуговується обставинами міри: *...мені так до нестями хочеться тепла (35); Він не пам'ятає, коли до безпам'ятства закохався... (133); А ще Юстині-мандрівниці до свербіння в п'ятках і до трепету в грудях хотілося в дорогу (96).*

Прислівникові епітети теж іноді утворюють оксюморонні поєднання (*Говориш навпомацки, навмання смієшся (11); ...мовчки на них відповідала (8); ...притулив до себе й мовчки – але так голосно й однозначно – показав, що теж безкінечно радий... (130)), мають складну структуру (...молоді дівчатка сором'язливо-грайливо усміхалися б мені (25); Невже йому ніколи-ніколи-ніколи не вдасться поспати трохи довше? (132)), гіперболізують певні обставини (*Це тому, що ти співаєш невимовно гарно (31); Мені чомусь страшенно хочеться бути ідеальною жінкою (31)).**

Варто зауважити, що авторка щедро послуговується оцінними епітетами, вираженими іменниками. Причому це не лише прикладки, а й епітетні конструкції генітивного типу (з іменником у родовому відмінку) та порівняльного типу (з іменником в орудному відмінку).

Епітети-прикладки, як правило, пишуться через дефіс, тому їх неважко помітити: *...пошарпаний одяг-лахміття (46); ... в елегантній склянці-тюльпані (151); ...подякувала офіціантові-ельфові (56); міста-сонечка (43); Коти-меломани. Коти-тепломани. Коти-весномани (102).*

Зрідка авторка бере такі прикладки у лапки: *Назар належить до рідкісної породи чоловіків, назвемо її, скажімо, породю «світлих карлсоноподібних чоловіків-несподіванок» (43). Або ж відокремлює у реченні розділовими знаками: У її вухах на пару з комарами дзижчали думки, сумніви, страхи – її маленькі монстрики, дрібні надокучливі переслідувачі, проти яких не допомагав «раптор» (159); Провідник віддає квиток – твою зім'яту мрію, що тепер уже спогад (10).*

Трапляються прикладки й індивідуально-авторські: *...запам'ятовуючи місто-любов-із-першого-погляду на дотик (143); Дому-над-морем-терапія (19); Женя слухняно закуталася в затишок свого власного кінкейдівського Дому-над-морем і спокійно заснула (21); ...я просто зобов'язана зробити ескізи про нього для якоїсь там Червоної-книги-особливих-людей (43).*

Активно послуговується авторка епітетами генітивного типу, де іменник поєднується з іменником у родовому відмінку, разом із прикметниками-означеннями або без них, наприклад: *...і півмішка тяжких думок як не було (20); ...в грудях виникає те хлоп'яче відчуття боягузливого зіщулення (48); ...вродлива дівчина з усмішкою від вуха до вуха (63); ... млосне відчуття забуленості дрібної комашки у великому мурашнику...кудись поділося (79); ...доллю останню краплю в басейн вашої втопленої любові (90); ...сповна зануритися у прохолоду вечорової казки (110); ...знову з'явилася тінь вселенського смутку (190); Кав'ярня моєї кавоманської мрії (145); ...щось відділяло її машину від страхітливого Ніщо снігової бурі (13).*

Такі епітети, як правило, метафоричні і виконують потужну образотворчу функцію. Ось приклади контекстів: *Знаєш, Ле, – писала вона електронного листа своїй подрузі-натхненниці, – у місті якийсь безперервний потік думок-думок-думок. А тут натомість безперервний потік вдячності-вдячності-вдячності. Йї довіри (99); ...узагалі, там стільки дрібних рецептів простою і тим справжнішого шастя, що їх можна вибрати по намистині й писати підручник із радості (114); А в нього були глибокі, розумні очі. Там була якась гірка суміш мудрості, досвіду й життєвого смутку. Було трохи шаленства і п'янка крапля кохання до неї (128); ...дівчата влаштували собі малесенький осередок Королівства Вишуканого Смаку й Приємного Товариства (137).*

Формулу родового відмінка мають епітетні конструкції кольорової семантики, наприклад: *...до міста приїжджали нереальні хлопці зі шкірою кольору міцної кави (51); Лана загортала їх (солодоці) у цупкий папір шоколадного кольору (135); Я б сиділа зі старою скрипкою кольору твердого шоколаду (25); Поторсаний диванчик шоколадного кольору по-домашньому поскрипував (110); Повітря стало кольору розведеного водою молока (30).*

Форму родового мають і неузгоджені означення-епітети, виражені іменниками: *І лавочка під яблунею. Дерев'яна, без різьби, без жодних прикрас. Чаї – з м'яти, шишишини, бузини, без усіяких там заморських забганок (108). Закуталася у великий сірий шарф грубої в'язки (171).*

Окремі епітетні конструкції є неузгодженими означеннями, що виражені іменниками у формі орудного відмінка з приіменником з / із: *Трубач – усміхнений, із лукавими іскорками в очах (56); ... шанувальниці солодкої кави з вершками і тертим шоколадом (143); ...чоловік із зовнішністю сміливого ковбоя (168); Чоловік із виразним поглядом, тонкими рисами обличчя і теплим шарфом навколо шиї... (77); ...завжди мріяла бути такою, як Тереза: сміливою, веселою, з тендітною фігурою і лукавими очима. Натомість росла сором'язливою, невпевненою, із виразно жіночою фігурою... (162); І нестримна дівчина приїхала – з обвітреним обличчям, сміливим поглядом і твердою впевненістю... (177); ...некла сирний піріг. З родзинками, цинамоном і ваніллю (138).*

В аналізованих новелах трапляються й епітетні конструкції порівняльної семантики, виражені орудним відмінком іменника, наприклад: *Поруч струменіли тоненькою цівкою люди (104); ...народ валив просто-таки фонтаном (104); По шибках витонченими змійками стікали струмочки дощу. На горизонті розплилися аквареллю обриси гір (28).*

Дуже рідко авторка послуговується дієприслівником (або й зворотом) у ролі епітета, він уподібнюється до прислівника, стоячи з ним в одному ряду, наприклад: ...встигала роздивлятися кожного перехожого. *Уважно, вивчаючи, докопуючись (104); ...музиканти вже зовсім розігрілися й шпарили сміливо, легко, здається, забувши про все на світі (55).*

Таким чином, можемо стверджувати, що Надійка Гербіш активно послуговується у своїх творах епітетними конструкціями, що мають різні граматичні форми. Однак усі вони слугують спільній меті – образно відтворюють навколишню дійсність, дають портретну характеристику персонажам, авторську оцінку речам тощо.

Пропоноване дослідження не є вичерпним і може бути продовжене на матеріалі пізніших творів авторки задля глибшого вивчення її ідіостилю.

Література:

1. Бойчук О. А кажуть, кави забагато не буває... 14 січня 2013 р. URL: <https://probapera.org/publication/13/14969/a-kazhut,-kavy-zabahato-ne-buvaje.html>
2. Донік О. М. Функційно-стилістичне навантаження порівняльних конструкцій у творах Надійки Гербіш. *Science and Education a New Dimension. Philology*. VI (43), Issue: 150, BUDAPEST, 2018. P. 19–22. URL: www.seanewdim.com
3. Мацько Л. І. Епітет. *Українська мова* : енциклопедія. / за ред. В. М. Русанівського [та ін.]. Київ : Українська енциклопедія, 2000. С. 175. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001051>
4. Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови: підручник. / за ред. Л. І. Мацько. Київ: Вища шк., 2003. 462 с. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=7260>
5. Москвін В. П. Эпитет в художественной речи. *Русская речь*. 2001. № 4 С. 28–32. URL: <https://russkayarech.ru/ru/archive/2001-4/28-32>
6. Надійка Гербіш. *Вікіпедія*. URL: Надійка Гербіш – книги та біографія. URL: <https://book-ye.com.ua/authors/nadijka-gerbish/>
7. Підкамінна Л. В. Епітет Т. Г. Шевченка: генеза, структура і сучасна мовна рецепція: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2011. 22 с.
8. Пономарів О. Д. Стилістика української мови. Київ: Либідь, 1992. 233 с.
9. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.
10. Трофименко Т. Буря в горнятку кави. 24 грудня 2012. URL: https://zaxid.net/burya_v_gornyatku_kavi_n1274059

Джерело:

11. Гербіш, Н. Теплі історії до кави [Текст]. Київ: Брайт Букс, 2012. 168 с. URL: <https://online-knigi.com.ua/page/196692>

References:

1. Boychuk, O. (2013). A kazhut', kavy zabahato ne buvaye ... [And they say there is not much coffee ...]. URL: <https://probapera.org/publication/13/14969/a-kazhut,-kavy-zabahato-ne-buvaje.html> [in Ukrainian].
2. Donik, O. M. (2018). Funktsiyno-stylistychnе navantazhennya porivnyal'nykh konstrukttsiy u tvorakh Nadiyky Herbish [Functional and stylistic load of comparative constructions in the works by Nadia Herbish]. *Science and Education a New Dimension. Philology*. VI (43), Issue 150, 19–22. URL: www.seanewdim.com [in Ukrainian].
3. Mats'ko, L. I. (2000). Epitet [Epithet]. V. M. Rusanivs'kyu (red.) [ta in.]. *Ukrayins'ka mova: entsyklopediya [Ukrainian language: encyclopedia]*. Kyiv: Ukrayins'ka entsyklopediya, 175–176. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001051> [in Ukrainian].
4. Mats'ko, L. I., Sydorenko, O. M. & Mats'ko, O. M. (2003). Stylistyka ukrayins'koyi movy [Stylistics of the Ukrainian language]. Kyiv: Vyshcha shk. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=7260> [in Ukrainian].
5. Moskvyn, V. P. (2001). Epitet v khudozhestvennoy rechi [Epithet in artistic speech]. *Russkaya rech' [Russian speech]*, 4, 28–32. URL: <https://russkayarech.ru/ru/archive/2001-4/28-32> [in Russian].
6. Nadiyka Herbish. *Vikipediya*. URL: [in Ukrainian].
7. Pidkaminna, L. V. (2011). Epitet T. H. Shevchenka: heneza, struktura i suchasna movna retseptsiya [T. G. Shevchenko's epithet: genesis, structure and modern language reception]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Kyiv [in Ukrainian].
8. Ponomariv, O. D. (1992). Stylistyka ukrayins'koyi movy [Stylistics of the Ukrainian language]. Kyiv: Lybid' [in Ukrainian].
9. Selivanova, O. (2006). Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediya [Modern linguistics: terminological encyclopedia]. Poltava: Dovkillya-K [in Ukrainian].
10. Trofymenko, T. (2012). Burya v hornyatku kavy [Storm in a cup of coffee]. URL: https://zaxid.net/burya_v_gornyatku_kavi_n1274059 [in Ukrainian].

Dzherelo:

11. Herbish, N. (2012). Tepli istoriyi do kavy [Warm stories over coffee]. Kyiv: Brayt Buks. URL: <https://online-knigi.com.ua/page/196692> [in Ukrainian].